
Ayn Rand'ın Özgürlüğe Katkısı

Roderick T. Long

Bugün Ayn Rand'ın doğumunun 100. yıldönümü. Rusya'da, St. Petersburg'da Alisa Rosenbaum'da, 2 Şubat 1905'te doğan Ayn Rand, insan özgürlüğünün 20. yüzyıldaki önde gelen sözcülerinden birisi olacaktı.

Rus Devrimini, ekonomik kaosu ve siyasal durgunluğu yaşadktan sonra, –bu olayları daha sonra *We the Living* (Biz Yaşayanlar) isimli romanında dramatize edecekti– Rand, senaryo, oyun ve roman yazarı olarak kariyerine başlamak için, 1926'da, Sovyetler Birliği'nden Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçtı. Aşırı anti-komünist Rand, zamanını Hollywood ve New York arasında ikiye bölerek, etik ve siyasal bireycilik felsefesini geliştirmeye ve John Flynn, Henry Hazlitt, Rose Wilder Lane, H.L. Mencken, Isabel Paterson, Leonard Read ve Avrupa totalitarizminden kaçan bir mülteci arkadaş, Avusturyalı ekonomist Ludwig von Mises gibi liberteryen liderlerle tanışmaya başladı.

Rand'ın yaygınlıkla bilinen temel başarıları, onu yüzyılın en tartışmalı yazarları arasına sokan, Dostoyevsky modeli temelinde yazdığı iki destansı felsefi roman; *The Fountainhead* (1943) ve *Atlas Shrugged* (1957) ile geldi. Bu çalışmaların hararetli izleyicileri, Ona, “Objektivizm” olarak adlandırdığı düşünce sistemine dayanan siyasal-felsefi bir akım yaratma olanağı verdi ve bu nedenle, bundan sonra, Rand ilgisini kurgusal olmayan yazılara yöneltti. Sonraki kariyerini bir dizi Objektivist süreli yayınlara, felsefi denemelere, siyasal yorumlara ve kültürel eleştirilere adadı.

Rand, “asıl olarak kapitalizmin bir savunucusu değil” “egoizmin bir savunucusu” ve “esas olarak egoizmin değil fakat aklın bir savunucusu” olduğunda ısrar ederek,

---

Roderick T. Long Mises Enstitüsü'nün kıdemli üyesidir ve Auburn Üniversitesi'nde felsefe profesörü ve *Journal of Libertarian Studies*'in yeni editörüdür.

Liberal Düşünce, Cilt:10, No: 37, Kış 2005, s. 161-164.

sürekli olarak, siyasal tartışmaların, daha geniş bir felsefi bağlam içinde ele alınmasının önemine vurgu yaptı.

Rand'ın liberteryen hareket üzerindeki etkisi hesaplanamaz. Bu harekete ve hatta "liberteryen" kavramına yönelik antipatisine rağmen, Rand hem laissez-faire'in yeni taraftar kazanmasında hem de var olan destekleyicilerinin daha keskinleşmesinde önemli rol oynadı. Rand, yaklaşımlarını, muhafazakarlığın bir kolu olarak değil, ona bir alternatif olarak görmeleri ve özgürlüğü sadece pragmatik ekonomik yararlar değil, moral ilkelere de dayandırmaları için liberteryenleri teşvik etti. Rand'ın popüler kültür üzerindeki etkisi de, benzer biçimde, devasadır. Sıklıkla atıfta bulunulan Kongre Kütüphanesinin "en etkili kitaplar" araştırması *Atlas Shrugged*'ı, sadece İncil'in ardından, ikinci sırada göstermekteydi.

Rand, başarısını büyük oranda yazma biçiminin gücüne ve doğrudanlığına borçludur. O, meslektaşlarından birisinin ifade ettiği biçimde bir "reductio ad claritatem", "vuzuha kavuşturma" ustasıydı, yani, bir görüşü, onu açıklıkla ifade ederek, çürütme metodu, "Eğer bazı insanlar diğerlerin hakları üzerinde yetkilendirilmişlerse, diğerleri haklarından yoksun bırakılmış ve köleliğe mahkum edilmiş demektir" ifadesinde olduğu gibi ya da duyu organlarımızın doğası ile sınırlı olduğu için insan kavrayışının güvenilmez olduğu görüşünü özetlerken yaptığı gibi: "İnsan kördür, çünkü gözleri vardır, sağırdır çünkü kulakları vardır".

Atlas Shrugged'ın yayınlanması üzerine, Mises, Rand'a, hem "öykünün ustalıkla örgüsüne" hem de "toplumumuzun baş belası kötülüklerin inandırıcı analizi"ne yönelik takdirlerini yazdı. Mises, bir başka bağlamda, onu "Amerika'daki en cesur insan" olarak tanımladı. Rand, buna karşılık, kendi dergilerinde, hararetle biçimde Mises'in yazılarına destek verdi ve kendisinin ideal programının "felsefede Aristo, ekonomide Von Mises, eğitimde Mostessori, edebiyatta Hugo" olacağını açıkladı. Rand'ın biyografi yazarı Barbara Branden şuna işaret etmektedir:

"Geç ellilerden başlayarak ve on yıldan fazla bir süre devam edecek biçimde, Ayn, Mises'in çalışmalarına sahip olmak, okumak ve takdir etmek için bir kampanya yürüttü: Mises'in çalışmalarını tanıtıcı yazılar yayınladı. Makalelerinde, Mises'a atıflarda bulundu ve genel konuşmalarında, izleyicilerine Mises'i tavsiye etti. Bazı ekonomistler, Von Mises'in çalışmalarının potansiyel izleyiciler bulmasının, büyük oranda, Rand'ın çabaları sonucu olduğunu belirtmişlerdir." (*The Passion of Ayn Rand*, s. 188)

Mises'in öğrencisi Murray Rothbard ile karşılıklı takdirlerle başlayan fakat ideolojik ve kişisel farklılıklarla kaybolan kısa entellektüel işbirliği - Rand ve Rothbard devletçi bir muhafazakar kurum tarafından "saygın" sağıın dışında bırakılma onurunu birlikte paylaşmalarına rağmen - daha az başarılı idi. (*Journal of Ayn Rand Studies*'in önümüzdeki 2005 İlkbahar sayısı Rand ve Avusturya okulu arasındaki ilişkilerin incelenmesini konu edinmektedir ve bu okuldan çağdaş bazı yazarların katkılarını içermektedir.)

Rand, büyük şirketleri “zulmeden azınlık” olarak tanımladığı ve askeri-endüstriyel kompleksleri “mit ya da daha kötüsü” olarak gördüğü için, sıklıkla, korporatist elitlerin saf müdafaacısı olarak görülür. Fakat o “bütün karma ekonomilerinin gerçek savaş vurguncuları” ifadesi ile “hükümet aracılığı ile özel avantajlar elde etmek isteyen iş adamı tipini” de suçlamıştı; ve Rand'ın romanlarındaki pek çok işadamı karakterinin devletçi hainler oldukları kolaylıkla unutulur.

Chris Sciabarra'nın bize hatırlattığı gibi, Rand, benzer biçimde, ülke dışındaki militarizm ile, ülke içindeki neo-faşist politikalar arasındaki simbiotik ilişkiyi kavramıştı. Pek çok izleyicisinin Amerika'nın denizaşırı askeri müdahalelerini desteklediği bir çağda, Rand'ın, ABD'nin Birinci ve İkinci Dünya Savaşına, Kore ve Vietnam Savaşlarına katılmasına karşı çıkmış olması anımsanmaya değerdir.

Rand'ın felsefesinin belki de en tartışmalı boyutu – onun alturizmi (özgeciliği) reddetmesi ve ahlaki egoizmi benimsemesi – da oldukça yanlış anlaşılmıştır. “Bencilliğin Erdemi” hakkındaki bazı yanıltıcı retoriklerine rağmen, onun egoizmi, başkalarına maliyeti pahasına birisinin kendi çıkarları peşinden koşmasını savunmak değil, daha çok, eski, Aristocu bireysel çıkar yaklaşımını, harika bir insan eylemi olarak destekleyerek “bir insanın mutluluğunun diğerinin mutsuzluğunu gerektirdiği” biçimindeki çıkarların tamamen çatışmalı olduğu bir modeli reddetmektedir.

1982'deki ölümünden sonra, Rand tartışması, sıklıkla, onun dogmatik tarzına ve bazen izleyicileri tarafından örnek alınan ve Rothbard tarafından, *Mozart Bir Komünistti* isimli tek kişilik oyununda, etkili biçimde hicvedilen kişisel özelliklerine odaklandı. Fakat, David Kelley'in *Ayn Rand'ın Paylaşlamayan Mirası* kitabında belirttiği gibi, Rand'ın entelektüel katkısı, herkesinki gibi, onun kaprislerinden ayrılmaz ve ayrılmamalıdır.

Liberteryenizmin ve Aristoculuğun, ayrı ayrı, yeterince rağbet görmediği bir çağda, Rand bunların sistematik kaynaşmasını savunacak bir cesarete sahipti ve Aydınlanma liberalizminin köklerini, bu ilişkinin bugünkünden daha az tanındığı bir zamanda, Aristo'nun Thomasyen yorumunda aradı. (İzleyicileri bazen ısrarla Rand'ı bütün zamanların en büyük filozofu ilan etmelerine rağmen, Rand, Aristo'nun en büyük, Thomas Aquinas'ın da ikinci büyük olduğunu – ateist olmasına rağmen – sürekli vurguladı). Onun liberteryenizme ve Aristoculuğa dair özel yorumunun ve bunları birleştirmek için kullandığı özel terimlerin *savunulabilir en felsefi* argümanlar olup olmadığı, belki de, onun başlattığı bu girişiminden daha az önemlidir.

Rand aykırı felsefi sistemini inşa etmeye başladıktan sonraki on yıllarda, felsefi anadamar Rand'ın yönüne kaydı. Profesyonel felsefeciler Rand ile duyu-algının yönü, anlam ve referans arasındaki ilişkiler, faydacılığın bireysel haklar ile bağdaşmazlığı ya da neo-Aristocu bir etik teori için olasılıklar (ya da doğrusu, genelde neo-Aristocu bir felsefi yaklaşım) konularında, bugün 1960'lardakinden daha fazla hemfikirler. Onun reddettiği dikotomiler – ampirizm ve rasyonalizm, analitik ve sentetik ifadeler, dualizm ve materyalizm, nominalizm ve kavramsal realizm, gerçek

ve değer, liberalizm ve erdem etiği arasındaki – gittikçe gözden düştü.

Bu gelişmeler büyük oranda Rand'ın kendi etkisinden bağımsızdır (ve ironik biçimde, bir ölçüde, Rand'ın ağır eleştirilerine rağmen gerçekte bu konuların pek çoğunda onunla ittifak halinde olan, Rand'ın felsefi rakibi, Immanuel Kant'ın son zamanlardaki yeniden doğuşundan kaynaklanmaktadır). Fakat tam da öyle değil. Meslekteki 20 yıllık deneyimimden hareketle, Rand'dan kesin olarak etkilendiğini gizlice itiraf eden akademisyen felsefecilerin sayısının, yazılarında ona referans verenlerden çok daha fazla olduğuna tanıklık edebilirim.

Bununla beraber, Rand'ın mirasının geçerliliğinin akademik onaylamaya bağlı olduğunu düşünmek bir hatadır. Beşeri gelişmeler, 18. yüzyıl felsefelerinde ya da Avusturya Okulunun 20. yüzyılda yeniden canlanması örneklerinde olduğu gibi, sıklıkla akademik kurumların kıyılarında ya da dışında bulunan insanlar tarafından sağlanır. Akademi, Onun başarılarını anlasın ya da anlamasın, kabul etsin ya da etmesin, Rand'ın ilham veren görkemli insan aklı ve insan özgürlüğü vizyonu modern düşünceye damgasını vurmuştur.

İşinize yarar mı bilmiyorum ama, Rand'ın emeğinin bilimsel tanınması, bugünlerde, *her zaman yüksek*'te yapılmaktadır. Hemen hemen bütün Rand tartışmalarının kölece hayranlık ya da burun kıvrarak reddetme arasında geçtiği günler geçiyor gibi görünmektedir. Rand'ın felsefe tarihindeki ve özgürlüğe katkısındaki yeri yeni yüzyılda daha adil bir biçimde değerlendirilebilir.

Mutlu Yıllar, Ayn Rand.

* www.mises.org/fullstory.aspx?Id?=1738

Çeviren: Kudret Bülbül